

VİOP nedir?

Piyasalar, fazla fon sahipleri ile fon ihtiyacı duyan aktörleri bir araya getirmek amacıyla oluşturulmuş ekonomik yapılardır. Bu piyasalardaki temel oyuncular arasında hane halkı, kamu, özel sektör ve uluslararası yatırımcılar bulunur. Finansal piyasaların hızlı büyümesi, ekonomik sistemlerde önemli değişimlere yol açmıştır. Piyasalar, işlem türlerine göre spot piyasalar ve vadeli ürünler piyasası (türev piyasalar) olarak sınıflandırılabilir. Bu iki piyasa türü, ödeme ve teslimatın gerçekleştirilme zamanları ve şartları açısından birbirinden farklılık gösterir. Spot piyasalar, ödeme ve ürün teslimatının anında gerçekleştiği piyasalardır. Örneğin bir hisse senedi satın alındığında piyasa bedeli ödenir ve hisse senedi hemen teslim alınır. Vadeli ürünler veya türev piyasalarında ise ödeme ve teslimat genellikle ileriki bir tarihte belirli şartlara bağlı olarak gerçekleşir.

VİOP, yani Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası, Borsa İstanbul çatısı altında faaliyet gösteren bir piyasadır. Bu piyasada yatırımcılar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri gibi türev ürünleri alıp satabilir. Türev ürünler, adından da anlaşılacağı gibi, değerini bir başka dayanak varlıktan alan -türetilmiş- finansal araçlardır. Bu dayanak varlık, bir hisse senedi, döviz kuru, borsa endeksi, emtia (altın veya petrol) ya da başka bir finansal gösterge olabilir. Türev ürünler spot piyasa ürünleri baz alınarak geliştirilir. Türev ürünlerin dayandığı finansal varlıklar dayanak varlık (underlying asset) olarak adlandırılır. Performansları, dayanak varlıkların sözleşme süresince aldığı değere bağlıdır. Türev sözleşmelerinde de, spot piyasa ürünlerinde olduğu gibi bir alıcı ve bir satıcı bulunur. İşlem sırasında genellikle nakit ödeme yapılmaz; ancak teminat ödemesi gerekebilir. Ödemeler, kontratın içeriğine bağlı olarak vade tarihinde ve belirli şartlarda gerçekleşir.

Temel Kavramlar

Dayanak Varlık: Vadeli işlem ya da opsiyon sözleşmesinin bağlı olduğu ve değerini ondan alan asıl varlıktır. Örneğin altın vadeli işlem sözleşmesinin dayanak varlığı altındır.

Vade: Sözleşmenin sona erdiği (bitiş) tarihtir.

Hacim (Kontrat): Belli bir süre (genellikle bir gün) içinde alınıp satılan toplam sözleşme sayısını gösterir. Başka bir deyişle, o dönemde kaç adet kontrat el değiştirdiğini belirtir.

Spot Fiyat: Bir varlığın piyasadaki anlık (şu anda geçerli) fiyatıdır.

Arbitraj: Arbitraj, bir finansal ürünün farklı piyasalardaki fiyat farklarından yararlanarak kazanç elde etmeyi amaçlayan stratejiye denir. VİOP'ta arbitraj imkanı, vadeli fiyatın teorik fiyattan daha yüksek ya da daha düşük olduğu durumlarda ortaya çıkar. Hisselerde taşıma maliyeti faiz gideri üstünden hesaplanır. Hissenin spot fiyatına faiz gideri eklenerek teorik fiyatı bulunur.

Teminat: Vadeli işlem piyasasında pozisyon açmak için gereken ve olası zararlar karşısında güvence olarak tutulan paradır. Yani işlem yapabilmek için yatırımcının hesabında bulunması gereken minimum tutardır.

Açık Pozisyon: Henüz kapatılmamış işlemler (pozisyonlar) anlamına gelir. İlgili sözleşmede piyasada hala açık olan toplam kontrat sayısını gösterir.

Uzlaşma Fiyatı: Sözleşmenin vade sonunda işlemlerin kapanışı için belirlenen resmi fiyattır. Tüm kâr ve zarar hesaplamaları bu fiyata göre yapılır.

Sözleşme Büyüklüğü: Bir vadeli işlem sözleşmesinin temsil ettiği standart dayanak varlık miktarıdır. Örneğin bir USD/TRY sözleşmesi 1000 ABD Dolarını temsil eder.